

Politioneel geweld

INHOUDSTAFEL

1. PROBLEEMSTELLING	3
2. ONDERZOEKSMETHODOLOGIE	3
3. ANALYSE	4
3.1. Tendensen en evolutie van het politieel geweld	4
3.2. Invoering van sociodemografische criteria	5
3.3. Kwestie van de origine van de korpschefs	5
3.4. Kwestie van het beheer van politieel geweld	5
3.4.1. Definitie van politieel geweld	6
3.4.2. Beheer en opvolging van politieel geweld	8
3.4.3. Goede praktijken	11
4. CONCLUSIES	14
5. AANBEVELINGEN	17

1. PROBLEEMSTELLING

1. In zijn jaarverslag 2012 stelde het Comité P vast dat het aantal klachtendossiers inzake politieel geweld in stijgende lijn ging en dat bijna een vijfde van alle klachten in zijn geheel of gedeeltelijk handelde over geweld of agressieve houding van politieambtenaren tegen burgers.

2. Ingevolge die vaststelling heeft de Kamer van volksvertegenwoordigers, op 13/12/2013, aan het Comité P gevraagd om een analyse te maken van de klachten ingediend wegens politieel geweld en om de volgende specifieke vragen te beantwoorden:

- 1) een analyse maken van de klachten betreffende politieel geweld die de afgelopen drie jaar ingediend zijn en indien mogelijk de redenen achterhalen voor de toename van het aantal klachten wegens agressieve houding van politieambtenaren;
- 2) de klachten herbekijken in functie van de verschillende kenmerken van de politiezones;
- 3) het politieel geweld bestuderen in het licht van de wijze waarop de politiezone geleid wordt, rekening houdend met de origine van de korpschefs en hun managementopleiding.

2. ONDERZOEKSMETHODOLOGIE

3. Om de vragen te kunnen beantwoorden, diende vooreerst te worden afgebakend welke feiten beschouwd kunnen worden als politieel geweld. We hebben de kwalificaties van feiten niet als op zichzelf staand beoordeeld¹, maar hebben gekozen voor een meer geïntegreerde benadering van het fenomeen van politieel geweld om er een beeld van te kunnen schetsen.

4. In die zin vallen de volgende aangeklaagde feiten onder de noemer 'politieel geweld':

- bedreigingen;
- willekeurige vrijheidsberoving;
- geweld tegen personen of goederen;
- foltering;
- onmenselijke behandeling;
- ontorende behandeling;
- belagen;
- onmenselijk, krenkend gedrag;
- vernederend gedrag;
- machtsmisbruik;
- agressief gedrag of houding;
- intimiderende houding;
- agressief of gevaarlijk rijgedrag in uniform of in dienst.

5. Zodra die afbakening gebeurd was, verliep het onderzoek in twee opeenvolgende fasen. In eerste instantie werd een kwantitatieve analyse gemaakt van de klachten die rechtstreeks ingediend waren bij het Comité P alsook van de gerechtelijke dossiers geopend door de Dienst Enquêtes P, en dit voor de periode 2009-2012. De cijfergegevens werden in verband gebracht met de kenmerken van de politiezones, zoals de capaciteit, het aantal inwoners of nog de oppervlakte van de politiezone.

¹ Om een geïntegreerde analyse te maken van het politieel geweld, zou de statistische benadering per type feiten te gekunsteld kunnen zijn en zou ze een rem kunnen zetten op de mogelijkheid om te denken in termen van beeldvorming van het fenomeen.

6. De tweede onderzoeksfase hield een kwalitatieve benadering in, die erin bestond om de betrokkenheid te evalueren van de verantwoordelijken van de politiezones alsook van de federale politie in het beheren en voorkomen van politioneel geweld. In dat verband werden de verantwoordelijken van de politiezones en van de federale politie verzocht om een vragenlijst te beantwoorden die meer in het bijzonder peilde naar het bestaan van een analyse betreffende het risicobeheer inzake politioneel geweld, de eventuele vaststellingen die werden gedaan, de omzetting van de resultaten in een beheers- en opvolgingsprogramma alsook de lijst van goede praktijken.

7. Die vragenlijst sneed de volgende thema's aan:

- 1) het bestaan van een definitie van het fenomeen van politioneel geweld;
- 2) het bestaan van een analyse van politioneel geweld;
- 3) het bestaan van een risicoanalyse van politioneel geweld;
- 4) het bestaan van een actieplan inzake politioneel geweld;
- 5) de redenen waarom er geen analyse of plan werd gemaakt;
- 6) de gedane vaststellingen;
- 7) de redenen waarom het fenomeen van politioneel geweld zich niet voordoet;
- 8) de mogelijkheden die de korpschef heeft om op te treden teneinde feiten van politioneel geweld te vermijden;
- 9) het bestaan van goede praktijken.

3. ANALYSE

3.1. TENDENSEN EN EVOLUTIE VAN HET POLITIONEEL GEWELD

8. De eerste vraag hield verband met een toename van het aantal klachten wegens politioneel geweld en de redenen daarvoor.

9. De kwantitatieve analyse heeft het voorwerp uitgemaakt van een tussentijds verslag², goedgekeurd door de parlementaire begeleidingscommissie van het Comité P op 1 april 2014³.

10. In de periode 2009-2015 is het aantal feiten van politioneel geweld licht gestegen van jaar tot jaar. Het aandeel van het fenomeen van politioneel geweld in het totaal aantal aangeklaagde feiten blijft echter stabiel in de loop der jaren⁴, met name een vijfde van de aangeklaagde feiten geteld door het Comité P heeft betrekking op politioneel geweld.

11. We wensen echter die vaststelling te nuanceren door erop te wijzen dat het gaat om feiten aangeklaagd door burgers en niet om feiten die voortvloeien uit onderzoeksresultaten; de feiten worden niet geherkwalificeerd, ook niet als er verschillen zijn tussen de perceptie van de burger en de conclusies na afhandeling van het dossier⁵.

² Verslag nr. 35939/2014.

³ De in aanmerking genomen gegevens hadden betrekking op de periode 2009-2012. Om een geactualiseerd beeld van de gegevens te kunnen ophangen, is het syntheseverslag gespreid over de periode 2012-2015. De cijfers voor het jaar 2015 zijn meegedeeld onder voorbehoud van de voorlegging van het jaarverslag van het Comité P aan de parlementaire begeleidingscommissie.

⁴ Het fenomeen van politioneel geweld vertegenwoordigt tussen 18% en 19% van de rechtstreeks aan het Comité P gemelde feiten. In de jaren 2012 en 2014 wordt een maximaal aandeel van 20% van alle aangegeven feiten opgetekend. In 2015 is het fenomeen van politioneel geweld goed voor 18,8% van alle aangeklaagde feiten. In zijn jaarverslag 2014 stelt het Comité P bovendien vast dat het aandeel van de aangeklaagde feiten in verband met politioneel geweld sinds verscheidene jaren bevestigd wordt.

⁵ Jaarverslag van het Comité P 2012, pagina's 77-78.

3.2. INVOERING VAN SOCIODEMOGRAFISCHE CRITERIA

12. Er was tevens gevraagd om over te gaan tot een meer verfijnde analyse van het politieel geweld door o.a. gebruik te maken van sociodemografische indicatoren. De resultaten⁶ hebben aangetoond dat, afhankelijk van de gekozen indicator, het beeld van het politieel geweld kon verschillen, waarbij verschillende politiezones er duidelijk uitsprongen. Die vaststellingen tonen de beperkingen aan van een beschrijvende analyse van een zo complex en veelvormig fenomeen als dat van het politieel geweld.

3.3. KWESTIE VAN DE ORIGINE VAN DE KORPSCHEFS

13. Met betrekking tot de kwestie van het korps van oorsprong⁷ van de korpschefs en de impact daarvan op het politieel geweld is er tot op heden geen enkele studie die wijst op een verband tussen de origine van de leidinggevenden en het politieel geweld, noch over hun vermogen om een politiedienst te leiden. Het is uiterst moeilijk om alle elementen in verband te brengen die nodig zijn om een link te leggen tussen de korpschefs en de feiten van politieel geweld. We kunnen ons dus enkel beperken tot bepaalde vaststellingen, die in een context moeten worden geplaatst, we kunnen ons niet wagen aan een interpretatie van die vaststellingen.

14. Van alle korpschefs is 49,2% afkomstig uit de gemeentepolitie, 48,2% uit de rijkswacht en 2,6% uit de gerechtelijke politie bij de parketten.

15. Als we enkel rekening houden met de beschrijvende analyse, komt naar voren dat er in de politiezones die geleid worden door een korpschef afkomstig uit de voormalige gemeentepolitie meer klachten geregistreerd worden met betrekking tot feiten van politieel geweld. Rekening houdend met meer specifieke indicatoren zoals het aantal inwoners, de oppervlakte van het grondgebied van de politiezones en het personeelsbestand, stellen we echter vast dat die politiezones een grotere bevolkingsdichtheid kennen en aanzienlijk meer personeel tewerkstellen. Die vaststellingen versterken de gedachte dat een contextualisatie van de feiten van politieel geweld essentieel is.

3.4. KWESTIE VAN HET BEHEER VAN POLITIONEEL GEWELD

16. De aanvankelijke vraag was erop gericht om te achterhalen welke managementopleidingen de korpschefs gevolgd hebben en om die informatie in verband te brengen met de problematiek. Het is niet mogelijk om die vraag te beantwoorden want de informatie is niet voorhanden bij een specifieke dienst. Bovendien kunnen we ons niet uitspreken over de gelijkstelling van de verschillende mogelijke opleidingen ter zake.

17. Teneinde antwoordelementen aan te reiken, werd een vragenlijst gestuurd aan alle korpschefs alsook aan de federale politie, in een tweede onderzoeksfase. Die vragenlijst peilde naar het bestaan van een analyse over het risicobeheer inzake politieel geweld, vaststellingen in dat verband, en het bestaan van een programma voor het beheer en de opvolging ervan. De vragenlijst had ook tot doel om goede praktijken opgemerkt door de verantwoordelijken te vergaren.

18. Algemeen gesproken, zeggen de respondenten dat ze zich ervan bewust zijn dat een nulrisico inzake politieel geweld niet bestaat.

⁶ Die resultaten hebben het voorwerp uitgemaakt van een verslag toegezonden aan de parlementaire begeleidingscommissie van het Comité P op 1 april 2014.

⁷ Vóór de politiehervorming van 1 januari 2001.

19. De analyse⁸ heeft aan het licht gebracht dat de opvolging van het fenomeen vooral reactief was in de kleine politiezones die zichzelf beschrijven als zijnde verankerd in een rustigere omgeving, die verder verwijderd is van de problematieken waarmee de grote steden te maken hebben. In die omgeving zouden twee belangrijke elementen bijdragen tot het voorkomen van politieel geweld: ten eerste, die politiezones kennen minder interventies, wat ook betekent dat het risico op politieel geweld verhoudingsgewijs geringer is; ten tweede, in dat soort van politiezones zou het moeilijker zijn om de feiten anoniem te plegen dan in grote zones. Een omvang op mensenmaat, om de woorden van sommigen te gebruiken, alsook een (grote) nabijheid tussen het politiepersoneel en de burgers zijn, volgens die respondenten, een remmende factor voor potentieel politieel geweld. De gemelde feiten van politieel geweld blijven gering. De opvolging die eraan gegeven wordt, lijkt eerder reactief en individueel met een analyse geval per geval. Zonder die vaststelling te kunnen veralgemenen, lijkt zij het belang en de impact van gemeenschapsgerichte politiezorg aan te tonen.

20. Niet alle politiezones voldoen aan dat profiel. Maar er dient opgemerkt dat de meeste korpschefs het politieel geweld dat de wettelijke voorschriften inzake het gebruik van dwang en geweld overschrijdt als een eerder individuele zaak beschouwen. Er kunnen wel eens gewelddaden gepleegd worden, maar slechts in uitzonderlijke gevallen is dat geweld structureel. De korpschefs spreken in dat verband eerder van individuele ontsporingen dan van een falende structurele toestand.

3.4.1. Definitie van politieel geweld

21. Om te begrijpen wat de verantwoordelijken van de politiediensten en -zones verstaan onder politieel geweld, hebben wij hen gevraagd om dat te definiëren.

22. Een grote meerderheid van de respondenten zegt dat ze geen eigen definitie van politieel geweld hebben. De respondenten zeggen dat ze geen behoefte hebben aan een eigen definitie, sommigen menen trouwens dat een dergelijke persoonlijke aanpak gevaarlijk zou kunnen zijn voor zover het wettelijk kader in dat verband duidelijk lijkt.

23. Wanneer de respondenten het bestaande wettelijk kader aanhalen, wordt herhaaldelijk verwezen naar:

- 1) de wet op het politieambt (WPA) van 5 augustus 1992 (art. 1⁹, 37¹⁰, 37bis, 38¹¹);

⁸ Responsgraad: 83%.

⁹ Art. 1. *De politiediensten vervullen hun opdrachten onder het gezag en de verantwoordelijkheid van de overheden die daartoe door of krachtens de wet worden aangewezen.*

Bij het vervullen van hun opdrachten van bestuurlijke of gerechtelijke politie, waken de politiediensten over de naleving en dragen zij bij tot de bescherming van de individuele rechten en vrijheden, evenals tot de democratische ontwikkeling van de maatschappij.

Om hun opdrachten te vervullen, gebruiken zij slechts dwangmiddelen onder de voorwaarden die door de wet worden bepaald.

¹⁰ Art. 37. *Bij het vervullen van zijn opdrachten van bestuurlijke of gerechtelijke politie kan elke politieambtenaar, rekening houdend met de risico's die zulks meebrengt, geweld gebruiken om een wettig doel na te streven dat niet op een andere wijze kan worden bereikt.*

Elk gebruik van geweld moet redelijk zijn en in verhouding tot het nagestreefde doel.

Aan elk gebruik van geweld gaat een waarschuwing vooraf, tenzij dit gebruik daardoor onwerkzaam zou worden.

¹¹ Art. 38. *Onverminderd de bepalingen van artikel 37, kunnen de politieambtenaren slechts gebruik maken van vuurwapens tegen personen in de volgende gevallen :*

1° in het geval van wettige verdediging in de zin van de artikelen 416 en 417 van het Strafwetboek;

2° tegen gewapende personen of in de richting van voertuigen aan boord waarvan zich gewapende personen bevinden, in geval van misdaad of van een op heterdaad ontdekt wanbedrijf in de zin van artikel 41 van het Wetboek van Strafvordering, welke misdaad of welk wanbedrijf met geweld zijn gepleegd, indien redelijkerwijze mag aangenomen worden dat die personen in het bezit zijn van vuurwapens klaar voor gebruik en dat zij deze wapens zullen gebruiken tegen personen;

- 2) het Strafwetboek (Sw.) art. 70¹² en 257¹³;
- 3) de omzendbrief GPI 48 van 17 maart 2006 betreffende de opleiding en training in geweldbeheersing voor de personeelsleden van het operationeel kader van de politiediensten;
- 4) de omzendbrief GPI 62 van 14 februari 2008 betreffende de bewapening van de geïntegreerde politie, gestructureerd op twee niveaus.

24. De federale politie verwijst naar dezelfde wettelijke basissen en verduidelijkt dat ze onder politieel geweld verstaat elke vorm van fysiek of verbaal geweld gepleegd in het kader van het politiewerk door een politieambtenaar dat beschouwd kan worden als ongeoorloofd en onaanvaardbaar.

25. Volgens de meeste respondenten zijn die referenties voldoende duidelijk om het fenomeen van het politieel geweld te omlijnen.

26. Het politieel geweld wordt opgevat als het gevolg van het gebruik van dwangmiddelen dat niet voorzien is door de reglementaire teksten die ter beschikking gesteld zijn van de politieambtenaren. Dat uit zich in gedragingen die niet beantwoorden aan de criteria van legaliteit, proportionaliteit, opportuniteit of subsidiariteit.

27. Naast het hierboven beschreven wettelijk kader proberen sommige politiezones ook het personeel te sensibiliseren voor een verruimde definitie van het politieel geweld door er meer bepaald verbaal en psychologisch geweld in op te nemen omdat zij ook voortekenen kunnen zijn van een escalatie.

28. In sommige gevallen brengen de respondenten een persoonlijke visie ter sprake die verder gaat dan de wettelijke voorschriften en nemen ze het gebrek aan menselijkheid, integriteit en respect ook op als vormen van geweld tegen de burger.

29. In elk geval benadrukken de korpschefs (of hun vertegenwoordigers) die geantwoord hebben dat het belangrijk is dat de personeelsleden geregeld herinnerd worden¹⁴ aan de definitie als dusdanig maar ook aan de waarden die de politiezone voorstaat.

3° wanneer in het geval van volstreckte noodzakelijkheid, de politieambtenaren (...) de aan hun bescherming toevertrouwde personen, posten, vervoer van gevaarlijke goederen of plaatsen op geen andere wijze kunnen verdedigen. <W 1998-12-07/31, art. 188, 005; Inwerkingtreding : 01-01-2001>

In dit geval mogen de vuurwapens slechts gebruikt worden overeenkomstig de richtlijnen en onder verantwoordelijkheid van een officier van bestuurlijke politie;

4° wanneer in het geval van volstreckte noodzakelijkheid, de politieambtenaren (...) de personen die aan hun bescherming zijn toevertrouwd in het raam van de uitvoering van een opdracht van gerechtelijke politie op geen andere wijze kunnen verdedigen. <W 1998-12-07/31, art. 188, 005; Inwerkingtreding : 01-01-2001>

In dit geval mogen de vuurwapens enkel worden gebruikt overeenkomstig de richtlijnen en onder verantwoordelijkheid van een officier van gerechtelijke politie.

Het gebruik van wapens geregeld in 2°, 3° en 4°, geschiedt eerst na waarschuwing met luide stem of met enig ander beschikbaar middel, een waarschuwingsschot inbegrepen, tenzij dit gebruik daardoor onwerkzaam zou worden.

¹² (Behoudens wat de misdrijven betreft, zoals bepaald in boek II, titel Ibis, is er geen misdrijf), wanneer het feit door de wet voorgeschreven en door de overheid bevolen is.

¹³ Wanneer een openbaar officier of ambtenaar, een bestuurder, agent of aangestelde van de Regering of van de politie, een uitvoerder van rechterlijke bevelen of van vonnissen, een hoofdbevelhebber of ondergeschikt bevelhebber van de openbare macht, in de uitoefening of ter gelegenheid van de uitoefening van zijn bediening, zonder wettige reden tegen personen geweld gebruikt of doet gebruiken, wordt het minimum van de op die feiten gestelde straf verhoogd overeenkomstig artikel 266.

¹⁴ Tijdens wekelijkse vergaderingen met de verschillende diensthoofden, tijdens personeelsvergaderingen, via interne dienstnota's betreffende het gebruik van geweld en dwangmiddelen.

3.4.2. Beheer en opvolging van politioneel geweld

30. Een van de onderzoeksthema's handelde over het bestaan van een plan voor het beheren en opvolgen van politioneel geweld. Die vraagstelling werd in de schriftelijke bevraging omgezet in drie vragen die respectievelijk betrekking hadden op:

- 1) het bestaan van een analyse van het politioneel geweld;
- 2) het bestaan van een risicoanalyse van het politioneel geweld;
- 3) het bestaan van een actieplan voor politioneel geweld.

31. De analyse van de antwoorden brengt twee profielen van respondenten aan het licht: enerzijds, onderscheiden we de politiezones die zeggen dat ze weinig of niet geconfronteerd worden met politioneel geweld en die geen eigenlijke analyse hebben. De meeste van die zones zeggen dat ze een analyse maken geval per geval. Anderzijds zien we een ander profiel opduiken, dat van de politiezones die vaker geconfronteerd worden met gevallen van politioneel geweld¹⁵.

32. De politiezones¹⁶ die niet overgaan tot formele analyse verklaren dat door het feit dat ze weinig (of niet) te maken hebben met die problematiek. Ze hanteren een reactieve benadering in die zin dat wanneer er zich een geval voordoet, dat geanalyseerd wordt door de dienst intern toezicht en er maatregelen genomen worden indien het geval bevestigd wordt. Die respondenten zeggen ons dat indien een meer structureel probleem zou opduiken, een dergelijke analyse overwogen zou kunnen worden.

33. Sommige politiezones halen ook het gebrek aan middelen en/of capaciteit aan om dit soort van analyse te verrichten rekening houdend met het lastenboek betreffende de prioriteiten waarin de politiezones moeten investeren.

34. Andere politiezones zeggen dat ze overgaan tot analyse en opvolging van het fenomeen. Sommige van hen hebben ons hun analyse van politioneel geweld gestuurd, gaande van het opstellen van interne nota's die gericht zijn op specifieke aspecten van het politiewerk die het gebruik van dwang impliceren¹⁷, over een jaarlijkse statistische analyse van de incidenten van politioneel geweld (en geweld gepleegd tegen politieambtenaren), tot het bijhouden van een maandelijks boordtabel van de arbeidsongevallen die meer bepaald verband houden met weerspanningheid. Een politiezone heeft ons ook het jaarlijks activiteitenverslag van zijn dienst intern toezicht overgemaakt. Die politiezones voeren hun eigen systeem voor analyse en opvolging in. In die materie bestaan er immers geen standaardprocedures of -processen om te meten en te evalueren.

35. Algemeen gesproken, inzake opvolging van politioneel geweld, ongeacht of dit ervaren wordt als een fenomeen dat voorkomt in de politiezone of niet, maakt de dienst intern toezicht aan de korpschef een verslag over waarin de vastgestelde disfuncties geanalyseerd zijn, zodat de evolutie van de klachten kan worden opgevolgd.

36. Met betrekking tot het bestaan van een specifiek actieplan voor politioneel geweld, zeggen weinig politiezones dat ze er één uitgewerkt hebben. Bij de zones die wel bevestigend

¹⁵ Het zijn voornamelijk politiezones van categorie 1 tot 3 (volgens de verstedelijkingsgraad), met name de grote steden (cat. 1), de regionale steden met uitzondering van Brussel-18 (cat. 2) en de agglomeratiegemeenten en de sterk uitgeruste kleine steden. Bron: federale politie, Directie van de operationele politionele informatie, politiebeleidsondersteuning, dienst beleidsgegevens.

¹⁶ Het zijn voornamelijk politiezones van categorie 4 en 5 (volgens de verstedelijkingsgraad), met name de kleine steden die middelmatig uitgerust zijn, de kleine steden die zwak uitgerust zijn en de gemeenten met sterke morfologische verstedelijking (cat. 4) en de gemeenten met gemiddelde morfologische verstedelijking en de gemeenten met zwakke morfologische verstedelijking (cat. 5). Bron: federale politie, Directie van de operationele politionele informatie, politiebeleidsondersteuning, dienst beleidsgegevens.

¹⁷ Interne nota betreffende het fouilleren van een persoon vóór opsluiting in de cel – gebruik van handboeien.

geantwoord hebben, dient er nog een onderscheid te worden gemaakt tussen de zones die een globaal actieplan voorstellen dat berust op een vrij ruime denkoefening en de zones die een specifiek plan uitgewerkt hebben dat gebaseerd is op het in het licht stellen van risicosituaties die kunnen leiden tot gevallen van politieel geweld (het beheer van vrijheidsberovingen, het risico gebonden aan de overbrenging van gewelddadige gevangenen van of naar een gevangenis of de aanwezigheid van wijken waarin al verscheidene incidenten hebben plaatsgevonden en waar het risico op toekomstig geweld (door en tegen de politie) potentieel groter is). In alle gevallen werden een proces en procedures uitgewerkt om het risico op geweld te verminderen.

37. Een politiezone heeft ons vrij gedetailleerd haar actieplan in deze materie toegelicht. Dat plan is gebaseerd op een analyse van een aanvangssituatie met gedragingen die bestempeld kunnen worden als politieel geweld (en geweld tegen politieambtenaren).

38. De oorzaken zijn velerlei en kunnen tegelijkertijd voorkomen. Voor een goed begrip lijsten we ze afzonderlijk op:

- 1) in termen van beleidsontwikkeling: een uniform beleid ontwikkelen binnen het politiekorps en alle belanghebbende partijen (personeelsleden, vakbonden, verzekeraars, overheden, enz.) informeren;
- 2) in termen van processen en procedures: gelet op de complexiteit van de materie, is het noodzakelijk om de processen ter zake te beschrijven, meer bepaald in de vorm van interne richtlijnen. Het is belangrijk om de processen en procedures te laten valideren door deskundigen (juridische dienst van de federale politie, jurist van een vakbond, verzekeraar van de politiezone, enz.) maar ook om ze voor te leggen aan externe lezers die verbeteringen kunnen aanbrengen en/of de verstaanbaarheid kunnen vergroten (bestuurlijke overheid van de politiezone, personeelsdirecteurs van de politiezones uit de provincie, steundienst van de Dirco¹⁸, syndicaal overleg, leden van diensten personeel en logistiek van de politiezone, personeelsformaties van de politiezone, enz.);
- 3) mededeling van interne richtlijnen aan de personeelsleden: de verspreiding van de richtlijnen maar ook van de informatie verstrekt tijdens regelmatig gehouden vergaderingen door de korpschef, en dit aan alle personeelsleden;
- 4) in termen van kennis: het gebrek aan informatie van de personeelsleden daaromtrent, denken dat er een interpretatiemarge is wat de rechten en plichten van de personeelsleden betreft;
- 5) op het vlak van de verzameling en de analyse van informatie: om de hoeveelheid informatie en bepaalde complexe termen en/of interpretaties te begrijpen, moet er informatie ter zake vergaard en geanalyseerd worden (geldende wetgeving, gepubliceerde documenten, syndicale mededelingen, contact met andere politiezones en de federale politie om goede praktijken in te winnen).

39. Sommige politiezones zeggen dat ze geen gevallen van politieel geweld kennen (of zeer punctueel). Volgens de respondenten kan dit door verscheidene factoren verklaard worden:

3.4.2.1. Omvang van de politiezone

40. De politiezones waarin zich geen of weinig gevallen van politieel geweld voordoen, worden over het algemeen beschreven als *“klein, op mensenmaat, van huiselijke afmeting, ...”*. De respondenten zien er ten minste drie positieve gevolgen in:

- 1) de sociale controle zou doeltreffender verlopen: in tegenstelling tot in grotere zones, kunnen daders van politieel geweld niet anoniem zijn, omdat de

¹⁸ Bestuurlijke directeur-coördinator, die belast is met de coördinatie, voor het federale niveau, van de ondersteuning aan de politiezones, inzake supralokale en gespecialiseerde opdrachten van bestuurlijke politie.

personeelsleden de bevolking kennen en omgekeerd. In sommige gevallen zijn de personeelsleden afkomstig uit of wonen ze in de politiezone waar ze werken. In die politiezones zijn de personeelsleden zeer zichtbaar en wordt het politieoptreden snel doorverteld. Bovendien zou het personeel goed geïntegreerd zijn in de buurt en in het verenigingsleven, wat hen een goede kennis oplevert van “hun” bevolking. De sociale controle wordt gezien als een sterkte voor de problematiek van het politioneel geweld omdat ze individuele ontsporingen vermijdt;

- 2) de omkadering zou doeltreffender verlopen: in die politiezones zou de hiërarchie dichter bij het personeel staan, zowel op conceptueel vlak als tijdens de uitvoering van de opdrachten, wat betekent dat een middenkader aanwezig en verantwoordelijk is die het personeel op het terrein omkadert, een goede voorbereiding van het personeel, ...;
- 3) de omgeving van de politiezone als een van de verklarende factoren: die politiezones beschrijven een landelijke, rustige omgeving, een bevolking waarvan de meerderheid niet vijandig staat tegenover de politieambtenaren. In sommige gevallen wordt het socio-economische niveau van de bevolking ook aangehaald als factor die het risico op geweld (door en tegen politieambtenaren) vermindert. De respondenten van die politiezones onderstrepen bovendien dat er minder interventies zijn, wat samenhangt met een geringer risico op gewelddaden.

3.4.2.2. Profiel van de personeelsleden

41. In sommige gevallen leggen de respondenten een verband tussen het profiel van hun politiepersoneel en de afwezigheid van (of het geringe aantal) incidenten. Oudere personeelsleden zouden assertiever zijn, zouden meer zelfcontrole hebben en zouden meer ervaring opgedaan hebben in hoe om te gaan met de bevolking, meer bepaald in geval van moeilijke situaties.

3.4.2.3. Cultuur en waarden

42. Sommige politiezones leggen de nadruk op het belang van de cultuur van het politiekorps waarin het personeel zich inschrijft. Het is van belang om te sensibiliseren, te herinneren aan de waarden waarop het politiekorps rust en die elk personeelslid moet uitdragen, meer bepaald inzake het gebruik van dwang.

43. Sommige respondenten benadrukken dat het essentieel is om aan dit punt aandacht te besteden van bij de rekrutering van een personeelslid in een politiezone. Het beoordelen van waarden zoals integriteit of verantwoordelijkheid is even belangrijk als het beoordelen van kennis.

3.4.2.4. Opleiding en training inzake geweldbeheersing van de personeelsleden van het operationeel kader van de politie (GPI 48¹⁹)

44. Afgaande op de antwoorden wordt de opleiding inzake geweldbeheersing, doorgaans de GPI 48 geheten, beschouwd als een fundamentele pijler. Het is van belang dat er een goede synergie is tussen de monitoren van die opleidingen, de korpschef, de dienst humanresourcesmanagement, de dienst politionele slachtofferbejegening²⁰ en de preventieadviseur om een optimaal niveau van die opleidingen te waarborgen. Zij moeten het wettelijk kader in herinnering brengen waarin het gebruik van dwang zich inschrijft maar ook politieambtenaren trainen op echte situaties. Velen benadrukken trouwens dat in de opleiding gevallen geïntegreerd moeten worden die zich in de politiezone voorgedaan hebben. Die opleiding moet de nadruk leggen op de technieken (hoe doen) maar ook op het gedrag van de

¹⁹ Ministeriële omzendbrief GPI 48 betreffende de opleiding en training in geweldbeheersing voor de personeelsleden van het operationeel kader van de politiediensten.

²⁰ De dienst politionele slachtofferbejegening heeft onder andere als opdracht om het politiepersoneel te sensibiliseren en op te leiden in de verschillende materies die betrekking hebben op de slachtofferzorg.

politieambtenaar (hoe zijn), waarbij hij in alle omstandigheden zijn koelbloedigheid moet bewaren en de voorrang moet geven aan het principe van de-escalatie.

3.4.3. Goede praktijken

45. Aanvankelijk voorzag de schriftelijke bevraging twee afzonderlijke vragen betreffende de mogelijkheden die de korpschef heeft om op te treden teneinde, enerzijds, feiten van politieel geweld in de politiezone te vermijden en, anderzijds, goede praktijken op te merken. Aangezien de items die naar voren werden geschoven enigszins redundant waren, hebben wij de analyse gehergroepeerd vanuit het meer algemene oogpunt van de goede praktijken.

46. Bedoeling is om de aandacht te vestigen op praktijken die de korpschefs en de federale politie relevant achten om het politieel geweld te beheersen.

3.4.3.1. Algemeen beleid en opvolging

47. Sommige politiezones brengen hun opvolgingsbeleid ter zake naar voren, meer bepaald dankzij de managementvergaderingen (vergaderingen met de diensthoofden, over het algemeen op wekelijkse basis) waarop het algemeen beleid en de opvolging van individuele gevallen besproken worden. Sommige korpschefs wijzen nadrukkelijk op het belang om duidelijk te tonen dat de leiding niet instemt met dergelijke gevallen.

48. Het algemeen beleid van de korpschef schrijft de aandachtspunten dus in de cultuur en de hoger genoemde waarden in. Een van de goede praktijken ter zake bestaat erin een korpsgeest te bevorderen die gebaseerd is op de kwaliteit van het werk en de fierheid om deel uit te maken van een politiedienst die om die kwaliteit befaamd is.

49. De hele hiërarchische keten moet betrokken zijn bij dit project, zowel in de dagelijkse taakuitvoering als in de moeilijke situaties. In dat verband wordt de rol van de diensthoofden naar voren geschoven gezien hun controlefunctie, hun coachende rol ten aanzien van hun personeelsleden, maar ook gezien het belang om snel te reageren in geval van probleem. Meer in het bijzonder wordt de rol van de middenkaderleden aangehaald want het is belangrijk dat zij op het terrein aanwezig zijn om het personeel te omkaderen (rol van het leiderschap, persoonlijke betrokkenheid van de kaderleden).

50. Tot slot is het nodig om een vertrouwensklimaat te scheppen in de politiezone, net zoals het nodig is dat de hiërarchie aanwezig en beschikbaar is voor de medewerkers opdat dit onderwerp geen taboe zou worden (opsporen en neutraliseren van spanningen door dialoog).

51. Sensibilisering gebeurt op alle niveaus: de korpschef, de diensthoofden, de rol van de dienst politieel slachtofferbejegening.

52. Voor de federale politie is het van belang om een coherente aanpak te hebben op tuchtrechtelijk vlak, alsook gestructureerde maatregelen doorheen de verschillende diensten. De federale politie legt ook de nadruk op de sensibilisering van de leidinggevenden en de medewerkers, de verspreiding van interne richtlijnen of het in herinnering brengen van die richtlijnen aan de medewerkers en het belang om elke klacht ter zake te akteren en te onderzoeken.

53. De federale politie stelt dat ze thans niet beschikt over een risicoanalyse. Er wordt echter wel een beeld opgehangen van het geweld aan de hand van verschillende elementen: de arbeidsongevallen, de schietincidenten en, in het kader van het intern toezicht, de onderzoeken en de tucht. De federale politie zou eind 2016-begin 2017 over een gestructureerde analyse van de risico's ter zake moeten kunnen beschikken. Automatisch zou daaruit een specifiek actieplan voor politieel geweld moeten volgen.

3.4.3.2. Opleiding inzake geweldbeheersing (GPI 48)

54. Zoals wij hoger geschreven hebben, wordt de opleiding gezien als een fundamentele pijler ter zake. De GPI 48 moet gevolgd en toegepast worden met een follow-up en verantwoordelijkheidsname door de korpschef om een goede betrokkenheid van het personeel te bekomen. Er blijkt aandacht te worden besteed aan de opleidingen inzake geweldbeheersing, die meer bepaald opgevolgd worden op het niveau van de diensten humanresources. Die opleidingen worden door de meeste respondenten gezien als een zekere waarde op het vlak van geweldbeheersing, die ze aanpassen aan de werkelijkheid van de politiezone en aanvullen met beleefde gevallen.

55. Hoewel er een doeltreffend systeem moet worden ingevoerd voor de opleidingen in het kader van de GPI 48, is het ook van belang om de personeelsleden andere nuttige opleidingen te laten volgen zoals de opleiding stressbeheersing, seminaries over deontologie, opleidingen inzake diversiteit, een beroep doen op pedagogische technieken die weinig kosten (lineaire drill en beslissingsvierkant). Het is de bedoeling om het kwaliteitsniveau te verhogen van de automatismen die vereist zijn bij het gebruik van dwang. De opleidingspijler in zijn geheel heeft tot doel dat de medewerkers zich bewust worden van alle middelen die tot hun beschikking staan, met inbegrip van de middelen om dwang te gebruiken, en dat ze leren omgaan met die middelen.

56. Sommige politiezones bevestigen dat de meest efficiënte controle inzake gebruik van dwang en geweld preventieve controle is via opleiding, trainingen en duidelijke instructies.

57. Sommigen benadrukken tevens dat een goede voorbereiding van bijzondere opdrachten en een debriefing kritieke succesfactoren zijn. Het leidmotief daarbij zou kunnen zijn dat een goed opgeleide en een goed uitgeruste politieambtenaar minder gestresseerd zal zijn en beter het concept van geweldbeheersing zal beheren.

3.4.3.3. Intern toezicht

58. Intern toezicht heeft ook een belangrijke rol te spelen en moet er mede borg voor staan dat de wettelijke voorschriften en de waarden worden nageleefd. Alle respondenten zeggen dat ze een beroep doen op hun dienst intern toezicht voor de behandeling van klachten ter zake. Die dienst maakt een analyse van de gevallen en bezorgt die aan de hiërarchie. Bovendien wordt de dienst intern toezicht door sommigen ingeschakeld in de verwelkomingsprocedure van nieuwe leden, in die zin dat de dienst wordt voorgesteld en dat daarbij de waarden en normen in herinnering worden gebracht.

59. De respondenten benadrukken dat het belangrijk is om kort op de bal te spelen in dergelijke gevallen. Er is een heel scala aan sancties: functioneringsgesprek, functioneringsnota, blaam, overmaking aan het parket voor strafrechtelijke feiten.

60. Verscheidene respondenten halen ook een verbetering aan van het intern toezicht in die materie zoals gewenst door de rondzendbrief CP3²¹ betreffende organisatiebeheersing in de geïntegreerde politie, gestructureerd op twee niveaus. Volgens de respondenten kan de CP3 helpen om over te gaan tot een risicoanalyse van het gebruik van dwang en geweld. De feiten die het uitgangspunt vormen van een dergelijke analyse en die vaak aangehaald worden, zijn het (aanzienlijke) aantal bestuurlijke en gerechtelijke vrijheidsberovingen, de feiten van weerspanning en de arbeidsongevallen. Als doelstellingen worden aangehaald: de

²¹ Organisatiebeheersing of internal control is het proces dat door management én personeel wordt gevolgd om 'redelijke zekerheid' te krijgen over de realisatie van de organisatiedoelstellingen. Het omvat de manier waarop een organisatie haar doelstellingen bepaalt en hoe ze zich organiseert om die doelstellingen op een efficiënte, effectieve, ethische en kwaliteitsvolle manier te bereiken, op te volgen en tijdig bij te sturen. De kern van organisatiebeheersing is risicomanagement of risicobeheer. Hierbij worden een aantal (proactieve) stappen gevolgd. Het sluitstuk van het risicomanagement is de monitoring.

Bron: <http://www.polinfo.be/NewsView.aspx?contentdomains=POLINFO&id=kl1450467&lang=nl>.

handhaving van een hoog performantieniveau op het vlak van opleidingen (zowel wat de inhoud als wat de infrastructuur en het materiaal betreft), beschikken over voldoende monitoren geweldbeheersing, de efficiënte organisatie van de planning van de opleidingen en trainingssessies, het in herinnering brengen van het wettelijk kader en van de deontologische principes.

3.4.3.4. Investerings in middelen

61. Voor de politiezones die materiële en technische middelen naar voren schuiven als goede praktijk is het van belang dat, enerzijds, de uitrusting vernieuwd wordt opdat ze zou blijven beantwoorden aan de behoeften en, anderzijds, wordt toegezien op de uniformiteit van die middelen.

62. Voor sommigen kan het installeren van camera's op risicovolle plaatsen zoals in bepaalde straten waar zich incidenten kunnen voordoen (nachtleven, aanwezigheid van horecazaken, studentenleven, ...) ook bijdragen tot het voorkomen van geweldincidenten.

63. Voor sommige politiezones is de investering in een camerabewakingsstelsel een goede praktijk gebleken. De camera's zijn geïnstalleerd op zogeheten risicovolle plaatsen zoals het onthaal, de fouilleringslokalen, de toegangswegen naar de cellen en de cellen zelf, en dit om zowel de burgers als de politieambtenaren in de gaten te houden.

64. Wij merken op dat de camerabewaking in de opsluitingsplaatsen gereguleerd is door artikel 10 van het koninklijk besluit van 14 september 2007 betreffende de minimumnormen, de inplanting en de aanwending van de door de politiediensten gebruikte opsluitingsplaatsen: *"In opsluitingsplaatsen mogen camera's de bewaking helpen verzekeren op voorwaarde dat de opgesloten personen minimum de privacy genieten bij het gebruik van het toilet. De aanwezigheid van camera's moet aan alle opgesloten personen uitdrukkelijk worden gemeld, behoudens andersluidende beslissing van de gerechtelijke overheid"*. Zoals gesteld in artikel 1, 7°, van het voornoemde koninklijk besluit van 14 september 2007, moet onder "opsluitingsplaats" worden verstaan een politiecel, een wachtcel, een mobiele cel, een collectieve cel, een cellencomplex of een toezichtslokaal, voor zover die infrastructuur wordt gebruikt door de politiediensten om een of meerdere personen op te sluiten die het voorwerp uitmaken van een bestuurlijke of gerechtelijke aanhouding. In het kader van de behandeling van klachten heeft het Comité P zich gebogen over de kwestie van het gebruik van bewakingscamera's in een fouilleringsruimte. Aangezien het voornoemde koninklijk besluit van 14 september 2007 de fouilleringsruimten niet opneemt in de definitie van "opsluitingsplaatsen" waarin bewakingscamera's geïnstalleerd mogen worden om de bewaking te helpen verzekeren, heeft het Vast Comité P moeten besluiten tot afwezigheid van wettelijke basis ter zake.

65. De Commissie voor de bescherming van de persoonlijke levenssfeer heeft ook een advies uitgebracht over de kwestie via haar aanbeveling nr. 06/2011²² van 6 juli 2011 en stelt: *"Rekening houdend met het feit dat het voormeld Koninklijk Besluit van 14 september 2007 de "fouilleringsplaatsen" uitsluit uit het toepassingsgebied van de videobewaking van de opsluitingsplaatsen, meent de Commissie dat de installatie en het gebruik van een bewakingscamera op dergelijke plaatsen hic et nunc strijdig zou zijn met de geldende regels. Bijgevolg dringt de Commissie erop aan dat, indien de politie nog steeds de beelden van de fouilleringsruimte wenst op te nemen, daarvoor een gepaste reglementaire basis moet worden aangenomen"*²³.

66. Een ontwerp van koninklijk besluit om tegemoet te komen aan de aanbevelingen van de Privacycommissie wordt voorbereid bij de juridische dienst van de federale politie²⁴. Dat

²² Privacycommissie, aanbeveling nr. 06/2011 van 6 juli 2011, p. 12.

²³ Privacycommissie, aanbeveling nr. 06/2011 van 6 juli 2011, p. 12, punten 41 en 42.

²⁴ Contact met de juridische dienst van de federale politie in december 2015.

ontwerp zou de aanwezigheid van bewakingscamera's in fouilleringsruimten mogelijk moeten maken mits bepaalde beperkingen: de beelden mogen niet live worden bekeken, de opgenomen beelden mogen enkel worden geëxploiteerd in geval van klacht of gerechtelijk dossier.

67. Enkele zones zouden voorstander zijn van het dragen van bodycams door hun politiepersoneel op het terrein om alle individuele ontsporingen te vermijden maar ook om hun personeelsleden te kunnen verdedigen wanneer er een klacht tegen hen ingediend is, door exploitatie van de geregistreerde beelden. Aangezien bodycams thans mobiele bewakingscamera's zijn, voorziet artikel 7/1 van de camerawet²⁵: *“De politiediensten kunnen gebruik maken van mobiele bewakingscamera's in het kader van grote volkstoelopen, als bedoeld in artikel 22 van de wet op het politieambt. Het betreft uitsluitend niet-permanente opdrachten die tevens in uitvoeringstijd beperkt zijn”*.

68. In de nabije toekomst gaat de regelgeving inzake bewakingscamera's belangrijke wijzigingen ondergaan. Op 20 juli 2016 heeft de Ministerraad immers twee voorontwerpen van wet ter zake goedgekeurd: het voorontwerp van wet tot wijziging van de wet op het politieambt en van de wet van 21 maart 2007 tot regeling van de plaatsing en het gebruik van bewakingscamera's, en het voorontwerp van wet tot wijziging van de wet van 21 maart 2007 tot regeling van de plaatsing en het gebruik van bewakingscamera's. Tot op heden is de camerawet van toepassing op het gebruik van bewakingscamera's door de politiediensten in het kader van hun opdrachten van bestuurlijke politie. Het voorontwerp van wet betreffende het gebruik van camera's door de politiediensten heeft tot doel om het gebruik van camera's door de politiediensten uit het toepassingsgebied van de camerawet te lichten om het te reglementeren op meer specifieke en ruime wijze onder artikel 26 van de wet op het politieambt, gelet op de specifieke behoeften van de politiediensten. Dit voorontwerp van wet hanteert het begrip “technologische middelen” – dat een stuk ruimer is dan enkel “klassieke” camera's en ook drones, systemen voor gezichtsherkenning, enz. omvat – en wil de moderne technologische middelen bestrijken, die voortdurend evolueren en waarvan de politiediensten in de toekomst gebruik zullen kunnen maken in het kader van hun opdrachten van bestuurlijke politie.

69. Die twee voorontwerpen werden eind maart 2016 voor advies voorgelegd aan de Commissie voor de bescherming van de persoonlijke levenssfeer. De Commissie heeft haar advies uitgebracht op 27 april 2016²⁶. Die twee voorontwerpen van wet liggen thans voor advies voor bij de Raad van State.

4. CONCLUSIES

70. Sinds verscheidene jaren volgt het Comité P de evolutie van het politioneel geweld op en maakt het elk jaar in zijn jaarverslag zijn vaststellingen op dat vlak bekend. Die vaststellingen zijn niet exhaustief voor zover ze slechts gebaseerd zijn op de klachten die burgers ingediend hebben bij het Comité. Er is dus een *dark number* ter zake. Het aantal klachten ingediend in het kader van het politioneel geweld zoals gedefinieerd door het Comité P blijkt toe te nemen, net zoals het totaal aantal klachten geregistreerd door zijn diensten. Er dient te worden vastgesteld dat voor de geanalyseerde periode het aandeel van de klachten ingediend voor deze feiten een vijfde van alle klachten bedraagt.

71. Hoewel het moeilijk is om de oorzaken van dit fenomeen te analyseren, gezien zijn multidimensionale karakter en het bestaan van talrijke variabelen waarmee rekening moet worden gehouden, wenste het Comité P de verantwoordelijken van de diensten van de

²⁵ Wet van 21 maart 2007 tot regeling van de plaatsing en het gebruik van bewakingscamera's en zoals ingevoegd bij de wet van 12 november 2009 houdende wijziging van de wet van 21 maart 2007 tot regeling van de plaatsing en het gebruik van bewakingscamera's, die van kracht is sinds 28 december 2009.

²⁶ Commissie voor de bescherming van de persoonlijke levenssfeer, advies nr. 15/2016 van 27 april 2016 betreffende het voorontwerp van wet tot wijziging van de wet op het politieambt en van de wet van 21 maart 2007 tot regeling van de plaatsing en het gebruik van bewakingscamera's.

geïntegreerde politie te bevragen om goede praktijken in te winnen om te strijden tegen politieel geweld en om te trachten denkpatronen hieromtrent te ontwikkelen.

72. Die peiling heeft drie werkassen aan het licht gebracht, die herhaaldelijk naar voren geschoven zijn door de respondenten, met name: 1) de implementatie en de opvolging van de ministeriële omzendbrief GPI 48, 2) de rol van het management en meer in het bijzonder de omkaderingsfunctie en 3) de investering in videobewakingsmiddelen (en meer punctueel bodycams).

73. De opleiding en de training inzake geweldbeheersing van de leden van het operationeel kader van de politiediensten wordt vrij unaniem ervaren als een zekere waarde op het vlak van geweldbeheersing. Velen leggen immers de nadruk op het feit dat de opleiding een doeltreffend preventief controlemiddel is. Hoewel de wetgever een quotum van verplichte trainingssessies heeft ingevoerd via de ministeriële omzendbrief GPI 48, is het van belang dat voor de toepassing en de opvolging ervan omkadering wordt voorzien die met de nodige soepelheid wordt uitgevoerd, zodat tegemoet wordt gekomen zowel aan de wettelijke verplichtingen als aan de behoeften van de organisatie.

74. Bovendien benadrukken talrijke respondenten het belang om de opleiding inzake geweldbeheersing te moduleren op het vlak van de inhoud door de werkelijk beleefde gevallen op pedagogische wijze te benaderen en ze te integreren in de opleiding, afhankelijk van de behoeften van het personeel. De kwestie van de infrastructuur komt ook meermaals terug. Verscheidene respondenten onderstrepen immers dat de bestaande structuren en middelen niet altijd voldoende aangepast zijn aan de oefeningen.

75. Naast de verplichte opleidingen voorzien door het wettelijk kader, leggen sommigen de nadruk op het feit dat de organisatie aandacht moet blijven hebben voor andere nuttige opleidingen die worden aangeboden door de federale politie of andere externe partners.

76. Thans wordt de opvolging van de implementatie van de ministeriële omzendbrief GPI 48 op het niveau van de federale politie verzekerd via verscheidene pedagogische cellen.

77. Naast de opleiding, wordt de rol van het management en de omkaderingsfunctie in het bijzonder geregeld aangehaald als één van de redenen voor een beperkt risico op politieel geweld, of wordt ze als een goede praktijk naar voren geschoven door de korpschef van de politiezone. Die rol zou tot uiting kunnen komen in de concrete en zichtbare betrokkenheid van de verantwoordelijken alsook een verhoogde responsabilisering van allen, met inbegrip van de medewerkers. Om daartoe te komen, worden velerlei middelen ontwikkeld en toegepast. Het Vast Comité P onthoudt er twee: de regelmatige inzet van officieren of middenkaders in de operationele diensten en het terugvallen op de rondzendbrief CP3²⁷ als kader voor de analyse van het risico op gebruik van dwang en geweld.

78. De aanwezigheid en de inzet van officieren en middenkaders op het terrein zou het gevoel van controle op het personeel versterken. Bovendien zou de aanwezigheid van een coördinator op het terrein, onder andere, in het licht van de materie van dit onderzoek, zorgen voor een betere omkadering van de ingezette personeelsleden, het toezicht op de gebruikte dwangmiddelen, de afstemming van die middelen op de situatie, de afstemming van de middelen op de opleidingen verstrekt in het kader van de GPI 48, en zou dat een positieve invloed hebben op het gedrag van de politieambtenaren tijdens gevoelige interventies.

79. Dat men teruggrijpt naar de ministeriële rondzendbrief CP3 als middel voor de analyse van het risico op gebruik van dwang en geweld is een vrij nieuw gegeven. De toepassing van dit systeem is immers vrij recent, waardoor de respondenten niet altijd voldoende afstand nemen om de impact van de maatregel te beoordelen. Niettemin schijnt dit model zijn gebruikers de

²⁷ 29 maart 2011 - Rondzendbrief CP3 betreffende organisatiebeheersing in de geïntegreerde politie, gestructureerd op twee niveaus.

mogelijkheid te bieden om concrete vorm te geven aan de wijze van beheersing van het fenomeen intern de organisatie, specifiek voor het beheer van politieel geweld. Het raamwerk van de CP3 biedt zijn gebruikers de mogelijkheid om nauwkeurige doelstellingen te bepalen, concrete acties te ontwikkelen die daarmee overeenstemmen en een controlesysteem voor die acties op te zetten (periodiciteit/verantwoordelijke).

80. De gebruikers staan echter nog niet allemaal even ver: sommigen bevinden zich nog in de prille beginfase van de oefening, terwijl anderen al concrete maatregelen ingevoerd hebben. Gezien dit grote verschil in voortgang, meent het Comité P dat het voorbarig zou zijn om vaststellingen te formuleren betreffende de beoordeling van de maatregel.

81. Tot slot wijst het Comité P erop dat sommige politiezones vragen dat er zou worden geïnvesteerd in camerabewakingssystemen. Voor zover zij zorgt voor een beter toezicht zowel op de personeelsleden als op de burgers aanwezig in de politie-infrastructuur, blijkt de installatie van dergelijke systemen op bepaalde sleutelposities zoals het onthaal, de gangen die leiden naar de cellen en de opsluitingscellen, een goede praktijk te zijn om bij te dragen tot het terugdringen van het risico op geweldincidenten.

De installatie van een camerabewakingssysteem wordt tegelijkertijd gezien als een ontradingsmiddel om bepaalde gedragingen te stellen en als een verificatiemiddel in geval van klacht. In de huidige stand van zaken van het koninklijk besluit van 14 september 2007 betreffende de minimumnormen, de inplanting en de aanwending van de door de politiediensten gebruikte opsluitingsplaatsen valt de fouilleringsruimte echter buiten het toepassingsgebied van de camerabewaking in opsluitingsplaatsen.

82. Over het gebruik van bodycams door de politiediensten wordt sinds verscheidene jaren nagedacht. Sinds de wetgevende wijziging die eind 2009 ingevoegd is in de camerawet en die erop gericht is om de voorwaarden vast te leggen waaronder het gebruik van mobiele bewakingscamera's toegestaan is²⁸, kunnen de politiediensten gebruik maken van bodycams, net zoals andere soorten van mobiele bewakingscamera's, in het kader van grote volkstoelopen zoals beoogd in artikel 22 van de wet van 5 augustus 1992 op het politieambt en onder de strikte gebruiksvoorwaarden bepaald in artikel 7/2 van de camerawet. Dergelijk gebruik mag uitsluitend kaderen in niet-permanente opdrachten die tevens in uitvoeringstijd beperkt zijn. Het betreft een finaliteit van bestuurlijke politie, die beperkt is tot de bewaking van grote volkstoelopen. Een ruimer gebruik van de bodycams, meer bepaald om de politieambtenaren beter te beschermen in gevaarlijke of moeilijke situaties, is al vaak voor discussie geweest maar er bestaat thans geen wettelijke grond voor.

83. Niet alle actoren uit de politiewereld zijn echter overtuigd van de meerwaarde van een ruimer gebruik van de bodycams. Behalve de kwestie van het wettelijke kader dat nodig is om dergelijke middelen in te zetten, hun kostprijs en hun werkelijke doeltreffendheid, vragen sommigen zich af of de bodycams uiteindelijk geen extra middel zouden zijn om de politieambtenaren op het terrein te controleren.

84. Op het ogenblik waarop dit verslag wordt opgesteld, is de regelgeving inzake bewakingscamera's volop in ontwikkeling. Het voorontwerp van wet betreffende het gebruik van camera's door de politiediensten is erop gericht om het gebruik van camera's door de politiediensten uit het toepassingsveld van de camerawet te lichten om het meer specifiek en ruimer te reglementeren onder artikel 26 van de wet op het politieambt, gelet op de specifieke behoeften van de politiediensten.

²⁸ Hoofdstuk III/1 van de camerawet betreffende de voorwaarden waaronder de plaatsing en het gebruik van mobiele bewakingscamera's is toegestaan, zoals ingevoegd door de artikelen 8 en volgende van de wet van 12 november 2009 houdende wijziging van de wet van 21 maart 2007 tot regeling van de plaatsing en het gebruik van bewakingscamera's.

5. AANBEVELINGEN

85. Op zijn niveau blijft het Comité P aandacht hebben voor het fenomeen, meer bepaald via de opvolging van feiten van politieel geweld die worden aangeklaagd in de klachten die het ontvangt. De vaststellingen die eruit voortvloeien worden bekendgemaakt in zijn jaarverslag.

86. Het Comité P kan niet anders dan de nadruk leggen op de essentiële rol van de opleiding en de trainingen die voorzien zijn inzake geweldbeheersing.

87. Op het terrein moeten de politiediensten kunnen beschikken over een systeem om het personeel op te volgen, zodat ze zich ervan kunnen vergewissen dat alle betrokken personeelsleden het voorziene aantal trainingen volgen. Daartoe moeten de politiediensten kunnen beschikken over passende en voldoende infrastructuur om die trainingssessies te geven.

88. De opvolging en de evaluatie van de implementatie van de ministeriële omzendbrief GPI 48 worden verzekerd door de federale politie. Het Comité P verzoekt de bestaande structuren die belast zijn met die opdracht om kennis te nemen van de vaststellingen die zijn neergeschreven in dit verslag zodat ze er in de uitvoering van hun werkzaamheden rekening mee kunnen houden.

89. Het Comité P beveelt aan dat de politiediensten meer bewust worden gemaakt van het belang van de omkaderingsfunctie, waarbij een link wordt gelegd tussen het niveau waarop de beslissingen worden genomen en het niveau waarop de politieopdrachten worden uitgevoerd. Het middenkader moet verschillende rollen vervullen in diverse domeinen waaronder dat van het voorkomen van politieel geweld: een rol van doorgeefluik voor informatie, een rol van het managen van interpersoonlijke relaties en een rol van supervisie, omkadering en controle.

90. Wat de federale politie betreft, zal het Comité P aandacht blijven hebben voor de toekomstige ontwikkelingen die door de federale politie aangekondigd zijn met betrekking tot een gestructureerde risicoanalyse specifiek voor politieel geweld.

91. Tot slot moet de evolutie worden opgevolgd van de toekomstige wettelijke bepalingen betreffende de installatie en het gebruik van bewakingscamera's, waaronder bodycams, door politiediensten.